

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkeket a szer-
Egészévre	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztőmegnevek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza	kiadóhivatának küldendők.

Az Oltáriszentség vétele és az ide vonatkozó egyházi törvény.*)

E művészi hangverseny műsorának keretébe akarván beilleszteni felolvasásomat, nem minden aggodás nélkül kezdek ehhez, mert bár jól tudom, hogy e fölvetett tárgy a világ Megváltójának minden tanítványát érdekli, mint olyan, melynek megvallásában a katolikus öntudat nyilvánul meg, mégis az sem ismeretlen előttem, hogy nehéz, majdnem lehetetlen e tárgyról mindenkinek tetszése szerint írni, nehéz különösen akkor, mikor esetleg itt is sokan vannak, kik e tárgy fejtegetésében eredetiséget követelnek, talán figyelmen kívül hagyva azt is, hogy e felolvasás egész tárgya lényegileg az Ur Jézus gondolata s valóban az eredetiség netovábbja. Hol is van eredetibb gondolat, mint az, hogy Jézus Krisztus, az istenember saját testét és véréát adja oda lelkünk táplálására s így lelkünk életének megmentő pelikánja lesz? Ily gondolat az Ur Jézusén kívül senkinek elméjében meg nem született, de nem is fog megfogamzani soha.

Ne várja seuki se, hogy a mullattatás podiumáról szólók, valamint nem az érzéki valónak csiklandoztatását tűzte ki céljánál a mai hangverseny sem. A katolikus felfogás ébresztése és ápolása az irány, a melyben működünk. Mélyen vallásos irányzatú gyűlésekre, egyesületekre, hangversenyekre annál nagyobb szükség van pedig napjainkban, minél nagyobbak az emberiség szenvedései és fájdalmai, minél inkább szenved a vallás s támadják meg a vallás apostoli őreit még saját fiai is, minél vakmerőbben van megtámadva, alázza és gyalázva a kereszt, s van anyagi és erkölcsi tönkretűrés örvényénél az Istentől elszakított társadalom.

*

Minden élet fennmaradásának feltétele a táplálék; az élet egyetlen eszközeül a táplálkozást és áthasonlítást rendelte a Teremtő, az életet fenntartó táplálkozás által él, áll fenn, növekszik, megy át egyik országból a másikba minden, de minden lénynek termé-

*) Irta és a gyulafehérvári központi Oltáregyesületnek t. hó 17-én rendezett hangversenyén felolvasta Dr. Vass Albert theol. tanár.

zetéhez mért táplálékra is van szüksége. Ime a föld nedvét táplálkozás által alakítja át a növényt saját természetévé, a növényt táplálkozás által az állat saját állagává változtatván a tenyészetiből magasabb életre, érző életre emeli. Az ember is táplálkozás által támogatja létét s midőn az állat az ember tápláléka lesz, az emberi élet magaslatára emelkedik, s midőn az ember is fennsőbb légkörbe száll, Istenbe hasonul át. Ezen áthasonulás az Ur Jézus testének és vérenek vételekor történik. Világos, hogy e táplálék magasabb, mint a mi természetünk s éppen ezért a mint a magunknál alantibb természetet mi hasonítottuk át, úgy itt az isteni táplálék hasonit át minket.

Az ember testből és lélekből áll és amiként van az emberben testszervezeti tevékenység, melynél fogva életét anyagcserén alapuló táplálkozással fenntartja, nő, fejlődik és az egyszerű földi elemekből készült nyomorult testi táplálék nem csak a testnek ad erőt és rugékonyságot, hanem időről időre újra szítja még az értelem kialudni látszó tüzeit is s a különös táplálékok ugyancsak vidámságot kölcsönöznek a léleknek is, az elmének elevenséget, a képzelőtehetségnek élénkséget adnak, egész valónkba világosságot és lelkesedést öntenek, akként, mert a kereszttség után isteni természet részeseivé lettünk, gondoskodott számunkra Isten isteni táplálékról is, mely erősítse a lelket akkor, mikor a földi táplálék nem hogy segí, tené, de inkább zavarja, — erősítse az alázatosság-tisztaság, a szentség s általában az erény terén. Ezért mondá az Ur: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem; vegyétek és igyátok, ez az én vérem.“ Semmi sincs az ő testén és véren kívül, ami halhatatlan lelkünknek megfelelő. Az ember tehát, mert eszes érzéki valója van az Ur Jézusból és a természetből él: teste a földből van s azért a földből táplálkozik, lelkét az ég vallja magáénak, s azért az égből is jön számára a mennyei eledel; az ég angyalai teritene neki asztalt, melyet túlvilági örömek fűszereznek. A szent áldozásnál belénk jön Jézus Krisztus, áthatja egész lényünket és velünk a legbensőbb közösségbe lép. Azért mondja Ő maga: „Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, én bennem lakik és én ő benne.“ A földi

eledel táplálja, megerősíti és munkára képessé teszi a testet, a szent áldozás pedig fönntartja bennünk a természetfölötti életet, a megszentelő malasztot, megerősít bennünket a kísértésekben, erőt ad az erények gyakorlására, fölgyulasztja bennünk az Isten iránti szeretet tüzét s az örök üdvösség biztos zálogát nyújtja nekünk. Azért mondá az Üdvözítő: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon.“ és ismét: „Aki eszi az én testemet, örök élete vagyon.“ Ha egykor az emberiség életének kezdetén egy százanó pillanatban a gonosz lélek az örök halál élvezésére csábított ajkán ama hazug szavakkal: „Olyanok lesztek, mint az Isten: soha meg nem haltok, s felnyílnak majd szeméitek, ha a fá gyümölcséből esztek“, akkor az Ur Jézus ez igékkel: „Aki eszi az én testemet, örök élete vagyon“, a legtetsesebb Oltáriszentségben az örök élet ígérésével buzdít. Az Ur ígéréteben tiszta igazság van: a legmértősebb Oltáriszentség vétele által olyanok leszünk, mint az Isten, istenisülünk, soha meg nem halunk, felnyílnak szeméink az égi boldogság szemlélésére Isten színéről színre látásában. „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, én bennem lakik és én ő benne“, tehát akkor Ő egy velünk és mi részesei vagyunk az ő istenségének. Jól mondja szent Bernárd: „Krisztust magunkhoz venni annyi, mint Krisztussá lenni.“ „Amint az étel és aki azt eszi, egygyé lesznek, úgy az, aki Krisztust méltólag veszi magához, az ő lángoló szeretete által vele egyesül és Istenhez hasonlóvá lesz.“ Az Oltáriszentség vételekor elmerülünk az Isten szeretetének tengerébe és az Oltáriszentség vételének célja el van érve, mert való igazak szent Leo szavai: „Jézus teste és vére vételének nincs más célja, mint az, hogy mi éppen azzá legyünk, kit magunkba veszünk“. Ha szent Pál a megkereszteltéről mondja: „Kik Krisztusban vagytok megkeresztelve, mindnyájan Krisztusba öltöztetek“, akkor mennyivel inkább lehet azt mondani: „Kik az Oltáriszentség vétele által Krisztust vették, Krisztussá lettek.“ A tulvilág reményét az Oltáriszentség pecsételi meg: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon.“ Az Oltáriszentség vételénél erősítenek a gondolatok: rólam soha sem lehet mondani, hogy én nem vagyok többé; e szentség hosszabbítja meg végtelenül az én napjaimat. Szent Ambrus püspök mondja: „Hogyan is halhatna meg az, aki az étellel táplálkozik?“ E szentség vételekor látjuk a fénylő csillagot, mely feltűnik a halál éje után s hirdeti az örök életet, melynek e szentség biztosító záloga: „Futurae gloriae nobis pignus datur.“ Csak a jó barátok társaságától egymásnak szívük titkait s pillantanak kölcsönösen egymás belsejébe; már pedig az Oltáriszentség szerzése alkalmával hangoztatá Urunk a szavakat: „Már nem mondalak titeket szolgálknak . . . , hanem barátainknak mondalak titeket, mert minden, a mit hallottam Atyámtól, megjelentettem nektek.“ Tehát,

ha vesszük e szentséget, Krisztus barátai vagyunk s ő felnyitja a mi szeméinket, miként felnyílnak az Emmausba menő tanítványoknak is szeméi a kenyérszegéskor.

E szentség vételénél alázatos hit kell, hogy vezessen. E szentség eredménye a „Credo“-n fordul meg. Mindig a kevélységen török meg a hit. Az önféj alázatosan hinné nem akar s a mit fel nem foghat, a mit át nem láthat, kézzel meg nem foghat, azt a gögös hitelen elveti. Pedig hinnünk kell, hogy az Ur Jézus saját testét adta nekünk táplálékul, mert ő mondotta: „Ez az én testem.“ „Ez az én vérem.“ „Az én testem bizonyos étel és az én vérem bizonyos ital.“ Isten a legmértősebb Oltáriszentségben testileg érezhetlenül van, de istenileg lakik köztünk a kenyér színe alatt. Korunk hitelenei megbotránkozhatnak ezen, nem türik, hogy az Oltáriszentségben csak az élő hit szemlélheti Jézust. Ők a hit ellenségei, kiknek már arany szája szent János oda kiáltotta: „Oh mily sokan mondják: szeretném szívét, szeretném arcát, szeretném ruházatát látni és szavait hallani. Őt látod, Őt illeled, őt eszed. Te ruházatát ohajtod látni, ő pedig önmagát adja oda neked. Csak a hit láthatja őt most, nem a szem, mert a szemek látása a hitnek lesz jutalma az égben.“ A titkok leplét csak annyira lebbentette most fel Isten, hogy a csodák birodalmából egy kevés égi fény áradjon szét e sötét világra és annak hite, a mit megpillantottunk, vezérelje értelmünket, annak reménye, amit láttunk, erősítse akaratunkat s annak szeretete, a mit élveztünk, a magasba emelje föl szívünket. Így van ez az Oltáriszentség vételénél is, mert midőn azt vesszük, az örök igazság fénysugara kell hogy érintse értelmünket, az örök igazmondás kell, hogy akaratunkat oda terelje, hová a világ zaja föl nem hat s a végtelen szeretet szikrájának kell fölolvasztania hideg szívünket, hogy a szenvedélyek lángja meg ne perzselhesse, hanem az isteni Pásztor dicséretével teljék el, dicséretével ama jó Pásztor, ki itt juhait saját testével táplálja s kinek itt e földön azért vagyunk asztaltársai, hogy ott fönntestvérei és örökösei lehessünk.

Miképen vehetjük magunkhoz az Ur testét és véreit, ebben rejlik e titok titka. De ugyan nem titok-e előttünk az is, hogy válik a testi táplálék szervezettünké? Igazat adok az alig múlt század egy jeles írójának, ki azt állítja, hogy „az Oltáriszentség titkának veleje nem Jézus Krisztus valóságos jelenléte az oltáron, hanem testének és véreinek szent vétele. Jézus Krisztus jelen van, de azért, hogy eledelül szolgáljon, hogy mint lelkünknek tápláléka belérk öntse az isteni életet, melyre szükségünk van.“ Ez tény is. Azért van Jézus Krisztus jelen az Oltáriszentségben, hogy legyen szent asztalunk, isteni vendégségünk, hová összetett kezekkel, szeretettől dobogó szívvel, lesüött szemekkel a természetfölötti kenyér-, az Üdvözítő kelyhének isteni volta miatt nem leül, hanem letérdel az ember, hogy táplálkozzék az áldozás asztalánál a láthatatlan étellel és itallal, mely a szelle-

met is élteti s mondhasa ma is kiki, mint egykor Rafael mondá Tóbiás családjának: „Látszám ugyan veletek enni és inni, de én láthatatlan étellel és itallal élek, melyet az emberek nem szemlélhetnek.“ Eszi az ember az Oltáriszentségben az Ur testét, de meg nem eszi, mert Jézus teste az Oltáriszentségben elfogyhatlan —, el nem osztható, hanem mindenki, ki az Oltáriszentségben részesül, az egész Krisztust veszi magához, miként a napnak is összes sugarait élvezi kiki már élvezek óta.

Hitbeli érzületet találunk kétségkívül az egyház első századaiban, mikor még az Ur maga vagy apostolai ajkáról közvetlenül hangzottak el a hívő szavak, melyek igazi katolikus érzületet teremtettek meg a hívők lelkében, s mikor a hitet vérükkel is megvalóították az egyháznak még bölcsőben ringó gyermekei. Mielőtt tehát az egyháznak az Oltáriszentség vételére vonatkozó mai törvényét említeném. Az apostolok Cselekedeteinek 2 r. 46. versére gondolok, a hol olvasom: „És mindennap egyakarattal a templomban valának, és házanként szegdelvén a kenyeret, örvendezéssel és egyenes szívvel vevék az eledelt.“ Történeti tény, hogy az első keresztények tényleg mindennap, mikor áldozat mutatottat be, magukhoz vették az Ur testét és vérést s az áldozati kenyérszegés után közös lakoma is következett, melyet vígan, nyílt és ártatlan szívvel tartottak. Szent Agoston is korának ide vonatkozó szokását írja le a következő szavakkal: „Az Ur testét és vérést némelyek naponként, mások bizonyos napokon veszik magukhoz, némely helyen nem mulik el nap, a melyen ne áldoznának, más helyeken szombaton és vasárnap áldoznak, sőt egyik-másik helyen csak vasárnapon.“ E szokások közül melyik jobb, a körülmények döntenek el. Ugyanazon egyháztudós írja: „Ki-ki aszerint járjon el, amint jámbor érzülete azt élébe írja. Senki sem vét az Ur teste és vére ellen, ha e nagy szentséget tisztelvén szent versenyre kel másokkal. Vannak ugyanis olyanok, kik e szentség iránti tiszteletből ehhez mindennap nem járulnak, és vannak ismét olyanok, kik e szentséget annyira imádják, hogy egy nap sem mulasztják el az áldozást.“ A szent doctor szerint tehát némelyeket e szentség iránti tisztelet tart vissza a gyakori áldozástól, másokat a szeretet vonz gyakran e szentséghez. Az első századok viszonyait ismerve könnyen értetjük azt is, hogy a hívek gyakori áldozása attól függött, hogy gyűlhetek-e össze és lehetett-e áldozatot mutatni be.

A kegyetlen üldözések idején sem mulasztották el a hívők a mindennapi áldozást, hogy edzék magukat a nagy veszélyek és harcokra. E mindennapi áldozás adott nekik erőt vérüket is ontani Jézusért; e mindennapi áldozás tett az első keresztények közül igen sokat szentté. Ama kérdésre: honnan vették a vértanúk a szükséges erőt a vértanui halál hősiességszenvedéséhez? azt feleli szent Ciprian: „Krisztus véréből. Krisztus harcossai naponként isszák az Ur vérést, hogy képesek legyenek a magukét érette ontani.“ Később, midőn a bűnös életmód a híveket visszatartotta a gya-

kori áldozástól, szent Ambrus arra intette őket: „Éljenek úgy, hogy mindennap méltóan áldozhassanak.“ Ugyanazon szent Atya a keletiek lanyhaságára hivatkozva megjegyzi: „Ha mindennapi kenyér ez, miért veszitek csak évenként magatokhoz a keleti görögök szokása szerint? Vegyétek naponként magatokhoz azt, ami mindennap használ.“ Később a hívők buzgósa mindinkább alászállott s már aranyházú szt. János panaszkodik: „Ok nélkül van mindennap áldozat; hiába állunk az oltárnál, nincs, aki ott részt vegyen.“

Mindezekből kitűnik, hogy az ősi jó időkben a hívek, ha nem is mindennap, de legalább is gyakran áldoztak, anélkül, hogy erre őket határozott parancs sarkalta volna. Az Oltáriszentség vételéséről éppen mindennapi vételére tulajdonképeni törvény ama időkben nem volt: ösztönözte a híveket arra az ő jámbor érzületük. De már az apostoli canonok, nevezetesen a 10-ik kiközösítés büntetése alatt tiltja meg, hogy az, aki a „Missa fidelium“-on jelen lenni jogosult, azokkal együtt hagyja el a templomot, kiknek nem volt szabad áldozni, valamint a püspökök sem fogadhattak el áldozati adományt „oblatio“ olynoktól, kik nem áldoznak. Az Oltáriszentség vételére vonatkozó parancs még jobban kidomborodik az acheni zsinaton 816-ban hozott határozatban, mely csak ismétlése az antiochiai előírásnak s így hangzik: „Bárki lép az Isten templomába és hallgatja a szentírást a néppel, azonban részt nem vesz az imákban, hanem bizonyos zabolátlanság miatt a szent áldozástól elfordul, mindaddig kizárva maradjon az egyházból, míg a gyónásban a bűnát gyümölcsseit nem termi és kérése folytán kegyelmet nem nyer.“ Az egyháznak a gyakori áldozásra vonatkozó parancsszerű óhaja soknak lanyhaságával találkozott s így a parancs némi szelídséggel párosult úgy, hogy már a 8-ik században írhatta Béda: „A rómaiaknál minden vasárnap áldoznak azok, akik akarnak; aki nem akar, az azért még nincs kiközösítve.“ Később látva az egyház a hívek buzgósaának lankadását, még a minden vasárnapi áldozásra vonatkozó rendelet is megszűnt. A legutolsó általános ilyenemű rendelet Nagy Károly korából származik s már a 9-ik században a püspökök csak a minden harmadik vagy negyedik vasárnapi áldozást sürgették, sőt azután egyes egyháztők a vasárnapi áldozásra vonatkozó rendeleteiket csak a nagybőjti vasárnapokra és a három főünnepre szorították s utóbb a nagybőjti áldozás pótlásául a szent misében a nép fölött csupán ama imát mondták, mely „Humiliate capita vestr a Deo“, alázzátok meg fejeteiket Isten előtt, szavakkal kezdődik. A három főünnepre szorított áldozást először az agdi zsinat határozza a következő komoly szavakkal: „Még katolikusoknak sem kell tartani, sem azok közé számítani az oly világiakat, kik karácsonykor, husvétkor és pünköstkor nem áldoznak.“ Végül, mint aqu. szent Tamás III. qu. 80, a. 10. ad. 5. megjegyzi, mert „a gonoszság növekedésének arányában hidegült meg sokban a szeretet.“ III. Incze pápa 1215-ben a IV. laterani zsinat-

ton a 21. c. elrendeli, hogy „mindazon keresztyének, kik már a jót a rosztól megkülönböztetni képesek, büneiket évenként legalább egyszer saját papjuknak meggyónják, a feladott elégtételi cselekedetet elvégezni törekedjenek, miközben legalább husvét táján az Oltáriszentséget méltóan magukhoz vegyék, hacsak valakinek esetleg saját gyóntatójának tanácsára valamely észszerű okból bizonyos időre az Oltáriszentség vételétől tartózkodnia nem kell; a ki pedig ezen parancsot megszegi, az zárással ki az egyházból s még a keresztyény temetéstől is fosszák meg. Ezért ezen üdvösséges rendeletet a templomban gyakran ki kell hirdetni, ne hogy valaki vakságból e rendelet nem ismerését mentő palást gyanánt használja. Ha pedig valaki igazi okból idegen pap előtt akarja büneit meggyónni, engedélyt kell kérnie s ezt meg is kapnia illetékes lelkésztől, mivel ellenkezőleg más pap őt föl nem oldozhatja.“ A trienti szent zsinat úgy kívánja 14 ü. 5. f., hogy gyónást is husvéti táján végezzünk. Ide vonatkozó rendelete így hangzik: „Az egész egyházban azon üdvös szokás uralkodik, hogy a 40 napi böjt ama szent és arra legalkalmasabb idejében gyóunjunk! ezen szokást s szent zsinat mint jámbor és méltán fenntartandót helyesli és elfogadja.“ Egyébiránt ezt a dolog természetete is így kívánja, mert ha halálos bűn állapotában vagyunk, akkor minden szent áldozást s így a husvétit is gyónásnak kell megelőznie, mert az egyház parancsának sem érvénytelen gyónással, sem szentségtörő áldozással eleget nem teszünk. Megtörténik, hogy valaki az egyház rendeleetének éppen husvét táján a husvéti gyónás és áldozásra előirt időtartam alatt eleget nem tett, de azért e rendelet kötelező ereje reá nézve hatályon kívül nincs helyezve; még az év hátralévő részében eleget kell tennie az egyház idevonatkozó parancsának. Oka ennek, mert kiki tartozik évenként legalább egyszer meggyónni és az élet kenyerével táplálkozni s azért az egyik évben a másikért eleget nem tehet. A husvéti idő tulajdonképpen csak virágvasárnaptól fehér vasárnapig tart, a püspökök azonban kiterjesztik ezen időt s így vagy a nagyböjt III. vasárnapjától áldozócsütörtökig vagy mint nálunk böjt III. vasárnapjától szent Háromságvasárnapig kell eleget tenni az egyház ezen parancsának. Az egyház eme parancsában világosan ki van fejezve a szándék, hogy hivat a szent hit közös, nyilvános megvallására bírja. E parancs alól még a papok sincsenek kivéve. A husvét táján való áldozás tehát parancsból folyik, melynek elhanyagolását semmi jámbor jócselekedettel pótolni nem lehet. És ha e szent áldozást valaki szándékosan mulasztja el, oly súlyos bünt követ el, melyet bármint megválasztott jócselekedet által éppen oly kevéssé pótolhat, mint nem lehet a lopást jóvá tenni bármely jótékonyág gyakorlásával: itt az ellopott tárgy visszaadandó, ott az egyház parancsa még az év folyamán teljesítendő.

Az Oltáriszentség vételére vonatkozó egyházi parancsot teljesíti is a jó keresztyény, de nem sokan vették meg ama gazdag angollal, ki, midőn hallotta

1558-ban Angolország trónján ülő kegyetlen királyné rendeletét, mely szerint, aki áldozáshoz járul, büntetésképen 800 drb. aranyat fizessen, vagy kötél általi halállal muljék ki, — pénzzé tette minden birtokát s pénztét 800—800 drb. aranyonként csomagolta s eljárt mindig áldozni azt hangoztatva: „Tudja meg a világ, hogy én pénzemet megtartva el nem maradok a szent áldozástól.“ Midőn a királyné kémei az áldozásnál kapták, tüstént nyújtotta oda nekik a 800 drb. aranyat s őszintén megvallotta, hogy a pénzköltés az áldozás megvásárlásánál neki legnagyobb örömet okoz.

Kevesen követik manapság szienai szent Katalint, kinek ajkára a legméltóságosabb Oltáriszentség iránti szeretet adta e szavakat: „Még tüzes parázsokon is keresztül mennék, csak hogy az Oltárhoz, az Ur asztalához juthassak.“ Ugyanő szokta mondani: „Annyira éltőt engem az Oltáriszentség, hogy semminemű testi táplálékot sem kívánok.“

A jámbor írók szent Teréz életéből jegyzik föl, hogy az Oltáriszentség vétele után oly gyönyörűséget érzett szívében, hogy ez majd elolvadt a szeretettől és örömtől, sőt még testi fájdalmai is eltűntek.

Boldog Armella, az Ur egy szentéletű szolgálója így nyilatkozott: „Mikor az Ur asztalától eljövök, oly erőt és bátorságot érzek magamban, hogy képes lennék egymagam az egész poklot letiporni. Sokszor úgy tesz nekem, hogy valami fékezetlen oroszlánhoz hasonlítok és a pokoli szellemeket és mindazt, ami szeretetem tisztaságával ellenkezni merne, egy pillantással meg tudnám szalasztani.“

Szalézi szent Ferenc „Filoteájában“ tanácsolja: „Áldozzál gyakran, minél gyakrabban. Hidd el, hogy amint meglátszik az ember külsőjén a táplálék minősége, amellyel valaki folytonosan él, úgy a te lelked is, ha gyakran táplálkozik a minden szépség és jóság, a szépség és tisztaság szerzőjével, az ő szemében egészen széppé, jóvá, tisztává, és szenté válik.“

Az egyház e tudós férfianak szavait el ne feledjük, s midőn az ájtatosság balzsama elillan szívéből, halljuk mindig, amit az Ur angyala a Jezabel elől futó Illésnek mondott: „Kelj föl, egyél, mert nagy út van előtted.“ Minden hívőnek föl kell mennie az Isten szent hegyére, melynek most még csak siralmas völgyében van; messziről jött, messzire zarándokol, és ha Isten ezen eledelt nem adja, ha a mennyei eredetű lelkeket mennyi eledellel nem táplálja, megfogyatkozik a szegény lélek. Hívó, kelj föl tehát és egyél, mert még mindig nagy út van előtted!

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Kápolnamegáldás Nagymászon.

Kedves emléktű nap volt november hó 24-ike a nagyalmás róm. kath. hívőkre nézve! E napon adatott át ugyanis rendeltetésének az ottani újjáalakított kápolna. Az erd. róm. kath. Státus nagymásói uradalma egykoron a Csákyaknak

képezte tulajdonát, de mikor ez változatos vándorlását megkezdte, a kápolnát elhanyagolták, bezárták és azóta romokban hevert. A Státus az idén restauráltatta, s most részben a nemeslelkű hűvek adományai folytán is csinosan felújított ott áll az Úrnak e kedves hajléka, hogy zavartalan csendjében vizsgálatát nyújtson az ájatoskodó szíveknek. A megáldási szertartást, Püspök urunk megbízásából ngs és főt. Pál István apátkanonok-referens ur végezte teljes segédlettel. A szertartás után a benedikáló apát ur találó szavakban magyarázta meg a nap jelentőségét. Az oltáron Jézus Szt. Szíve szobra áll, s e szentséges Szívnek nagy szeretetéről, kiapadhatatlan kegyelmi forrásáról, áldásairól és vigasztalásairól, a mi szívünk nyugtalanságáról beszélve és e szent Szív imáadására, szeretetére buzdítva kerestlen szavaival belibicsette valamennyi hallgatójának figyelmét. Nemesak helybeliek, de voltak ottan a vidék legtávolabbi részéről is! Ott, Kolozsmegye legészakibb sarkán, sok egyszerű és intelligens hívő él elszórtan, kiknek néha 40—50 km. utat is kell tenniük, hogy kath. templomot lássanak, szt. misét és prédikációt hallhassanak. Érthető volt tehát az öröm, mely az arcokról sugárzott, hogy végre nekik is van ott a központon, Nagyalma egy kis kápolnájuk, hová legalább nagyobb ünnepeken elzarándokolhatnak lelki vigasztalásért. Eljöttek, a kik csak tehették és nem bánták meg. A predikáció után az apátkanonok ur ünnepeélyes szent misét celebrált, mely alatt a hűvek kedves énekében gyönyörködhattunk, végezetül pedig Jézus szt. szívének oltalmába ajánlotta az apát ur összes jelenvőlvőket. Ezzel az ünnep egyházi része véget ért. Ezután Tek. Gáspár Tamás uradalmi intéző ur házában ülünk gazdag terített és barátságos ebédelhez. Az első felkötésöt az apát-referens ur mondotta Erdély nemesszövület és fíradhatatlan főpásztorára, a ki most bár távol van, de a nagyalmasiak iránt való szeretetét és meleg érdeklődését már számtalanszor megmutatta. Szépen beszéltek még Br. Borzemissa jószágigazgató ur, Dóczy plébános, Münstermann főszolgabíró, Gáspár Tamás intéző, Duba adótárnok urak és mások többen, valamennyien a nap kedves örömeinek hatása alatt.

Várva-várt nap volt ez már régen, de legyen is sokáig emlékezetes. Ott díszleg már az Úr kedves hajléka megáldva — legyen áldása mindazoknak, kik odasietnek! Központja ez mintegy ama vidék szétszórtan élő kath. hívőinek, vezessen el mindenkit oda, a halhatatlan lelkek legdicsőbb központjához, az Úr Jézus Szt. Szívéhez. Ugy legyen!

+

A „szebenmegyei róm. kath. tanító-egylet” közgyűlése.

Egyletünk ez évi közgyűlését Fogarason, november 18-án tartotta meg. Hogy gyűléstünk Fogarason tartottuk, két okból történt: először, hogy az egylet bemutatlása hódolatát, tiszteletét ft. P. Simon Jenő kiérd. rendtartományi főnök ur, egyt. tag 25 éves fogarasi lelkészi működésének évfordulója alkalmából és másodsor, hogy a társadalomban a népostafás iránt az érdeklődést felkeltse és ében tartsa. . . és egyletünk erős meggyőződéssel hiszi is, hogy további szakadati munkálkodással, önzetlen, vallásos és hazafias működéssel képes lesz az iskolára és a tanítóra nézve egyaránt kedvezőbb körülményt teremteni s a társadalmat nemes törekvéseink megnyerni.

Gyűléstünk valóságos ünnep volt; Erdély minden részéből jöttek a tagok és a vendégek és még a természet is ünneplést öltött magára, midőn ezalatt és gyémát jegecekkel vont be az anyaföldet és azt egy óriás tükörré változtatta, melyben a jubiliás érdemkereszijének aranya visszaverődve — díszes orom fent a nemes munkálkodásban megszűlt fejére. — Míg 17-én este kezdődött az ünnep, midőn a város polgársága (az egyt. tagok részvételével) impozáns fátylasmeuetei rendezett és a róm. kath. hitközség szeretetét, tiszteletét *Reider Béla* gym. tanár és egyháztanácsos gyönyörű szavakkal esetele, tolmácsolta.

Másnap 8 óraker tartotta meg egyletünk disz- és közgyűlést, melynél fényesebbet, impozansabbat az egylet évkönyvébe Klio aligha jegyzett be. Jelen volt ft. *Gidófalvy Gergely* nagyszzebeni prépost, főesperes, *P. László Polycarp* rendtartományi főnök, Erdély összes szt. ferencrendi zárda főnökei, *Váro Bani* fogarasi tantelgyelő, *Borsos Mihály* k.-tanító, mint a marosi r. k. tanítóegylet elnöke, a helybeli állami, ev. ref. és róm. kath. tantestületek, Fogaras város előkelősége, számos tanítgybaró és mintegy 40 egyleti tag élén a tisztikarral. Elnök magas szároyalásán beszéddel üdvözölte a szerény körünkben megjelent jubiláust, ki örömkönyvet cslalt a hallgatóság szemébe mind ama érdemek felsorolásával, melyekkel P. Simon Jenő érdemesítette magát a város halájára és nyájának szeretetére. A jubiliás köszönete után *Schneh Ödön* terézárvalási tanító tartotta felolvasását: „A szt. ferencrendi szerzetesek tanítói működéséről.” Szép felolvasásért (mely a gyűlés határozatából kifolyólag a „Közművelődés”-be közlés céljából bekludeit) egyhangulag jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak.

A 3. pont *Kászonyi Alajos* nagyszzebeni segédlelkész jelentése volt és pedig a magyarországi róm. és gör. kath. tanítók segélyalapja központi bizottságának 1901. aug. 24-én Budapesten tartott közgyűléséről. A kiküldött mindenekelőtt köszönetet mond a választmánynak kiállításáért, főbb mozaatokban ismerteti a közgyűlés lefolyását, majd a közgyűlés szellemének esetelésére és azon három fontos megbízás tolmácsolására tér át, a melyet a közgyűlés az egyházmegeék képviselőinek kiváló figyelmébe igen meleg szavakkal ajánlott. És pedig ezeket: 1. Minden képviselő fejezze ki otthonában a kerületi tanító-egylet forró közönetét a unlt. püspöki karral szemben, mely a központi segélyalaptöket a kath. tanítók inségének enyhítésére legkegyesebben létesíteni méltóztatott; 2. Fini hűségkel szolgálja minden kath. tanító az egyházat az üldözések valóságos napjaitan is, ne csüggedjen, mert az egyház hathatós támogatására mindig számíthat. 3. Az országos kath. tanítóárvalaház létesítéséhez bármily csekély filléreinket az irtalmasság oltárára tenni Isten nevében, ne késlekedjünk! A követnek a szépen kidolgozott és erva-vel előadott jelentéseért a gyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Következett *Szánthó Mihály* terézárvalási tanító kiküldött jelentése (felolvasa Máthé Dénes tanító) az erdélyi róm. kath. tanítóegyletek egyesülésének érdekében f. ében Csik-Somlyón tartott alakuló gyűlésről. Tudomásul vétetett.

A tavaszi vándorgyűlésről felvett jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után felolvasattak a *penz- és könyvtári jelentések*. Bevétel: 260.76 kor., kiadás: 505.26 kor., tagdíjhátralék: 62 korona. A deficit, mely az egylet vagyonából fedeztetett, onnan származik, hogy a választmány az egylet tulajdonát képező „Szebenmegye földrajza” című tankönyvből 1500 példányt nyomtatott. Jelenleg az egylet vagyona: 889.46 K. — A könyvtár 150 kötet és 240 füzetből áll. Mindkét jelentés tudomásul vétetett és a felmentvény megadott.

A tárgysorozat 7. pontja a *választmány évi jelentése* volt, mely a mult egyleti év főbb jelenségeiről számolt be, mint a magyar kath. egyház 900-os fennállásának emlékére tartott jubiláris diszgyűlésről, az erdélyi ált. tanítóegyesület mozgalmáról és ebből kifolyólag egyletünk tevékenységéről, „Szebenmegye földrajza”-nak kiadási ügyéről és Dományáncz Péter tagtárs 25 éves tanítói jubileumáról. A jelentés tudomásul vétetett.

Több *indítvány* közül eltagadtatott a „Párkány-espereskerületi r. k. tanító egyesület”-nek felhívása is, mely a nyugdíjselemlről szól. — A tárgysorozatnak utolsó pontja a *tisztújítás* volt. Elnök a maga, tisztársai és a választmány nevében köszönetet mondott az eddigi megítisztelő bizalomért és felbivta a közgyűlést az új választás megejtésére. Elnök be sem végezve szavait, ft. *Gidófalvy Gergely* prépost-főesperes indítványára, a közgyűlés nagy lelkesedés közt egyhangulag ft. *Prókupék Sámuel* pápai kamarás, terézárvalási igazgatót újból megválasztotta egyleti elnöknek, ugyszintén a

volt tisztgató és választmányi is. Az üresedésbe jött alelnöki tisztségre egyhangulag *ft. dr. Bilinszky Lajos*, a nagyszobeni r. k. tanítóképző intézet igazgatója választott meg. A közgyűlés tárgysorozata ki lévén merítve, elnök indítványára a közgyűlés mindazon uraknak, kik jelen tanítógyűlés sikerének előmozdítására közreműködtek, egyhangulag jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Pont 10 órákor mentünk a zárda templomába, hol a jubiláns fényes segédlet mellett hálat adott a jó Istennek. Istentisztelet után következett a küldöttségek felvoulása, a tanulóifjúság, polgári és katonai hatóságok, egyetek, hittelekezetek, — majd 2 órákor egy 150 terítékű bankett volt, melyen a lelkesült kedélyhangulat csak a késő esti órákban ért véget s kartsársaink egy örömmel kedves emlékeivel szívükben távoztak el e kedves városból ezen búcsúval: „Mielőbbi viszontlátásra!” *Rakosi.*

A „Kézdivásárhelyi Oltáregylet” 25 éves jubileuma és évi közgyűlése.

Két szellem küzdött egymással már a világ teremtésének bölesójénél, abban a pillanatban: „cum draco committeret bellum et Michael pugnavit cum eo.” Két szellem küzd korunk porondján, napjainkban is: Krisztus és Behemoth.

Mit jelent a folytonos harc, a szakadatlan küzdelem? Talán a gonoszság erejét s a szentség gyöngeségét? „Christus imperat!” S ha még nem vetett véget Belzebub uralmának, azt azért teszi, hogy annál teljesebb legyen a győzelem, minél nagyobb és tartósabb a támadás. Nem tagadhajuk, mert érezzük Belzebub szellemének fuvallatát, látjuk, mint igyekszik megölni az embert már szüleiésében; hogyan furakodik be a társadalom kebelébe, hogy megmetyeljeze azt; útát nyit magának a népek szívébe, hogy országokat döntson halomra. Honnan támad e romboló, fagyasztó s halált hozó fuvallattal szemben az eltető s egészséges áram? Az Eucharisztiaóól. Az eucharisztikus szellem ellensúlyozza, majdan megsemmisíti is Behemoth szellemét. E legszentebb és magasztos cél szolgálataiban állanak oltáregyleteink, melyek öröndetes haladással s fokozódó lelkesedéssel karolják fel az Oltáriszentségben rejló Jézusnak ügyét, terjesztik az „Eucharisztia” kultuszát, s az Ur házában gondozását vállalják magukra. 25 éve már, hogy a „kézdivásárhelyi oltáregylet” ilyen irányú, áldásos munkálkodást fejt Isten dicsőségére. — Szentkereszty Stephanie bárónő, az áldozatkész tevékenységéről ismert főúri nő alapította 25 évvel ezelőtt. November hó 19. és 20-án ünnepelte az egyesület fennállásának negyedszázados jubileumát, melynek lefolyását kísértém meg e helyen vázolni.

November hó 19-én, d. u. 4 órákor a kantai minorita atyák ékes templomában egy órai szentségimádás volt, melyet Solyom Géza gelencei plebános remek szentbeszéde előzött meg, melyben megkapóan fejtegette: ki az a szentségi Jézus az oltár szekrényében és minő bizalommal közeledhetünk Ó hozzá. Másnap korán reggel szerlelt a nép a vidékről is a kantai szép templomba, hol kezdetét vette a gyónők kiballgatása.

E napon is szentségimádás volt.

A hálaadó szentmisét fényes segédlettel Bence Lajos futástalvi plebános mutatta be Istennek, az alkalmi prédikációt Balázs Ferenc torjai plebános tartotta: az oltáregyleti tagok legszebb ismertetői jeléről, a gyakori és méltó szent áldozásról. Lélekelmélő volt látni a szentmise folyamán, a mint a papság és a hívek együttesen járultak az Ur asztalához. A templomi ünnepélyt követte a diszközgyűlés, a gymnasium nagyertermében. Sajnálatos incidens zavarta meg az ünnep örömeinek teljességét: a nagyérdemű alapító Bárónőnek, az egyesület fenkölt lelkű elnökének betegsége, kinek megbízásából László József plebános, egyesületi főjegyző vezette a gyűlést s olvasta fel a kegyes Bárónőnek gyönyörű, eszme és tartalomban egyaránt gazdag megnyitó beszédét,

melyben hangsúlyozza az egyesület célját, kegyeletes hangon emlékezik meg az egyet élő és meghalt jötevői és odaadó működő tagjairól. Kimondhatatlan öröm és igazi hálával fogadta a közgyűlés Püspök Urunk kegyes leiratát s nyilatott főpásztori áldását s ragaszkodásának következő táviratban adott kifejezést: „Jubiláló oltáregylettök hálával fogadta kegyelmes urunk főpásztori áldását, diszközgyűlésből hódolattal üdvözli, magae védelmét bizalommal kéri s Jézus szívének szeretetébe imáival ajánlja.” Üdvözlő sorakkal tisztelték meg az ünneplő oltáregyletet: Bíró Béla kolozsvári apátplebános, Pál István apátkanonok, Both Ferenc szászhegyi kanonok plebános, a rózsafüzér társulat megbízásából Könczey Benedek stb.

A közgyűlés ténypontja László József lembényi plebános, egyesületi főjegyzőnek tömör stílusban, ékes tollal megírt nagyszabású jelentése volt, melyben az egyesület 25 évi működéséről, vagyoni állapotáról számolt be a jelen voltak nagy érdeklődése mellett. A közgyűlés jegyzőkönyvileg örökítette meg Balint László t. kanonok főesperesnek, az oltáregylet nagy tevékenységű igazgatójának érdemeit: örömmel üdvözölte László József főjegyzőt, kinek áldozópapi 25 éves jubileuma majdnem összeesett a mostani ünneppéggel.

Nevezetes pontja volt a közgyűlés tárgysorozatának a gynlafehérvári közp. oltáregylesttel való egysűlés. A közgyűlés az egyesűlést a „szellemiekben” megűlést oly formán, hogy a „kézdivásárhelyi oltáregylet” továbbra is önálló egyesűlet marad, melyhez a kézdi-orbai esperesi kerűlet is s az eddigi is csatlakozott plebánok fognak tartozni. A hitközségekben a fiókok megalakulnak, s a szabályok értelmében minden hó első vasárnapján végzik a szentségimádást s a fiók egyesűletek a kézdivásárhelyi oltáregylet közvetítésével érintkeznek a központtal. Az anyagiakat illetőleg továbbra is függetlenül fog rendelkezni. Az így előállott új helyzet és viszonyoknak megfelelő alapszabályok módosítására bizottság küldetik ki.

Majd egyéb keblbi ügyek kerültek szőnyegre, melyek tapintatos letárgyalása után a közgyűlés bezárattott, hogy az oltáregyesűlet 25 éves dicső múltja után egy még szebb, még áldásosabb jövő nyúlék — Isten kegyelméből-számára!!!

Midőn szerény tudósításom végéhez közelíték, igaz lelki öröm hatja át a szívemet, ha arra a gazdag eredményre gondolok, melyet az oltáregyesűletek így, egységes uton haladva buzgó munkálkodás által megvalósítottak. Gazdag aratásra van kilátás, mert egyházmegyénkben mindenfelé megindult a legkedvezőbb auspiciomok mellett a mozgalom. A kegyelem működik. Tagadhatatlan, hogy az Ur kegyelme mellett nagy szolgálatot tesz a „Köznevelődés” i ynemű irodalma s a központi igazgató úrak bankadatlan kitartással összegyűjtött praktikus jegyzetei. Legyen szabad ez alkalommal e helyen is többek nevében kifejezést adni azon szerény ohajtásnak és indítványnak, hogy a „Köznevelődésben” legyen ezután is állandó rovata az „Eucharisztiaóó”, az oltáregyesűleteknek s hogy e tekintetben is meglegyen az egyöntetű eljárás, bator vagyok ezt a központi oltáregylet buzgó igazgatójának figyelmébe ajánlani és a megkezdett szives közreműködését ez irányban továbbra is kérn.

Torja, 1901. nov. 25.

Balázs Ferenc,
plebános.

KÜLÖNFÉLÉK.

-- **Fiú hódolattal** vettük püspök urunknak f. é. XII. főpásztori körlevelét. Változatos tartalmát — a lapunkban ezúttal beállott helyszűke miatt — jövő számunkban fogjuk részletezni.

— **Személyzeti.** Szóts János a hunyadi kerűlet főesperese és petrozsényi plebános ideiglenesen nyugalmaztatván, a főesperesi teendőkkel *Jancsó Ernő* ker. alesperese és piskü plebános bizott meg, petrozsényi plebánosnak pedig *Toldalagi Samu* gróf püspöki szertartó neveztetett ki. *Kine.*

vezettek továbbá plebánusoknak: *Mikes János gróf Gyergyó-Alfaluba, Kovács Mihály Csik-Szépvizre, Bagoly Mihály Kézdi-Polyánba, Kórovai Mihály Csik-Szt.-Miklóra, Lőrincz Sándor Csik-Szt.-Imrére, Baka János* (az ideiglenesen nyugalmazott *Tátyán Miklós* he yébe) *Zugonba, Iucze Domokos Küküllő-Kemény alvára, Bálat Péter Homoród-Remetére, — segédlelkészeknek: Kacsó Boldizsár Gyergyó-Ditróba, Oláh Dániel* ujmisé *Barótba, Szabó Lajos* (most vette át püspök urunk a csanádi egyházmegyéből) és *Gagy György Gyergyó-Szt.-Miklóra. Véglegesen nyugdíjaztatott: Koncz Ignac* homoród-remetei lelkész. *Aldozó-papokká* szentelte püspök urunk a mikházai templomban f. é. október hó 4-én *Weszelovszky Diomedes, Farkas Cyprián, Dávid Lajos és Mihály Vince* diaconusokat, az erdély-részi Szt. Ferenc rend tagjait.

— **Gyürky Ödön dr.** a mult napokban ünnepelte 25 éves női jubileumát. A tehetéses költő és író s a kath. tanügy és főkepen szociális mozgalmak zászlóvivőjét ez alkalomból az ország minden részéből — elsőik közt plüspök urunk — szives üdvözlétekkel halmozták el. Lelkes örömmel csatlakozunk mi is az „idem decus petentium“ hosszú és tisztos sorához.

— **Öltáregyesületi hírek. Monstrancia.** Soha se engedjük azt meg, hogy nagy mise előtt a sekrestyés vagy a gondnok vigye ki a monstranciát az oltárra vagy onnét ök vigyék vissza a sekrestyébe: nagyon könnyen megeshik, hogy a lunulaban kis részecske maradhat. A mi mélyeséges tiszteltünk és gyöngéd szeretettünk senkit se engedjen a monstranciahoz ferni. Tegyük-e mi virágot vagy ne tegyünk? Csinált virágot semmi esetre se egytük: ily véleményét hirdetnek általában az eneb. congressusok, melyek számlálni szeretnék a templomból a csinált virágokat. Mennyi pénz tekszik csinált virágokban, csak be kell tekinteni a templomi lomtárakba! Jó alkalma van az oltáregyleti Igazgatónak kihirdetni: „Kedves Híveim! az oltáregyesületek egyik fő szabálya: nem szabad tűrni a csinált virágokat a templomban: a mi pénzt arra akartok fordítani, adjátok össze s veszünk rajta valami szép dolgot“: (p. o. szép örök lámpát, füstölőt, velumot stb.) Tehát csinált virágot ne alkalmazzatok. Elő virágot? Azt igen. Sok helyütt ugy van, hogy az egyleti hölgyek sorrendben készítenek elő virágokból finom, izlesen összeállított vékonyka koszorut (az alapja drótból van, rámerve a monstranciára :) és pedig télen, nyáron!

Aldás a monstranciával.

In benedicendo populum cum SS. Sacramento celebrans nihil dicere, cantores et musici nihil quoque canere debent interim. (S. R. C. 1835.) Legyen tehát mélyeséges esend az oltárnál ugy mint a choruson: csak a csengetyü *gyöngéd halk* hangja hirdesse Jézus áldását.

Benedictio non ad verba „novo cedat ritui“ nec ad illa „sit et benedictio“ sed hymno toto plene terminato danda est. Non obstante quacunq. cantoria consuetudine.

Az áldás keresztalaktban történik (V. Rit. Rom.) Főlemeli a homlokáig, leboasztja, középig fölemeli, epistola oldalára fordul, inuét az evangélium oldalára; inuét vagy visszafordul a középig vagy pedig visszafordul az oltár közepére, de mindig az evangélium oldalán. A velummal mindkét keét eltakarja (S. R. C. 1676.)

Incusatio SSi. A pap állva tesz tömjént a füstölőbe és nem áldja meg. Az incusatio történik ter duplici ductu, egyeses irányban a Szentség felé emelve a füstölőt, közben kis pauzát tartva (ergo non est formanda crux ductibus thuribuli!) Az incusatio elején és végén mély meghajlás (profunda inclinatio) (S. R. C. 1859.)

In litanis quando SSm. exponitur in ostensorio sacerdos utatur superpelliceo, stola et etiam uvialia. Color semper est albus quoad cultum pomeridiaum diebus dominicis et festivis (S. R. C. 1806.)

A velum, melylyel a pap a Szentséget tartja, legyen fehér selyemből *mindig* bármily szint is a pap ruhája „cujuquocunque sint coloris paramenta sacerdotis“ (S. R. C. 1678.)

Csicso-Kereszturon az oltáregyesület megalakult 45 tag-

gal ugyszintén filiálisában *Rettegen* 71 taggal. Szívből üdvözöljük ez új egyleteket. „Biztosan reuénylem, hogy számban és buzgalomban gyarapodni fogunk. A szentségimádással összekötött istenitiztelet megtartását ugy állapítottam meg, hogy az Oltáriszentség a d. e. istenitiztelet elején a szokásos szertartással kitétik s kitéve marad — szakadatlan adórával — egészen a delutáni istenitiztelet végéig, mely télen korábban, nyáron későbbben, de mindig az atapszabály 7. §-ában előirt módon.“

Balázs Ferenc plébános gyűjtőívén Torjáról beérkezett 6 k. 10 f.; Ng. Biró Béla apát-plébános gyűjtőívén beküldött 20 k. *A főösszeg: 1041 k. 50 f.*

Görgény-Üvegsürről beküldték a 95 tag névsorát. „Itt a majdnem az ös keresztény vallásosság és buzgósággal bíró híveim között az oltáregyletet még ez év elején megalakítottam. Kerdebben egy néhány taggal, kiknek száma ily kis hitköztségben is emelkedett s jelenleg már, mint a tagok névsora is mutatja, immár 95. de Isten segédelmével majd a jövőben is gyarapodni fog.“

A november 17-kén tartott hangverseny *összes* bevétele 297 k. 70 f., ebből kiadás 83 k. 48 f., maradt tiszta jövedelem: 214 k. 22 f.

Vajda-Hunyadról a megalakulási jegyzőkönyvet és 116 tag névsorát beküldték. „Mindent elfogunk követni, hogy a szent ügy virágozzék.“

Az *alyhai* fiók egyesület évi tagsági díjban küldött 26 k. 88 ft. és 8 új tag jelentetést be. „A szentségimádás reggeli 8-tól d. u. 4-ig van. A kevésbé buzgó kedveért d. u. 2—3-ig közös imádás van az én jelenlétemben. Vagy ötvennek meghoztattam az „Egy óra a legmélt. Oltáriszentség előtt 5 percrekre beosztva“ című tüzetet. Pompás. Ajánlom másoknak is.“

A gy.-szent-miklósi egyesület beküldötte évi tagsági díját: 98 k. 48 f.

A központi egyesületünk honapartja rendes havi istenitizteletét. A delutáni szt. beszédet a Püspök ur ö méltósága fogja mondani.

Az oltáregyesületek ft. igazgatóit kérem, sziveskedjenek *minél előbb* megírni, mire volna leginkább szükségük? (Ez ideig csak egy jelentés érkezett be!)

A szt. gyermekés évi számadásait dec. 7-kén lezárom.

A Püspök Ur ö méltósága a papnövelde kápolnájának művészes kivitelű ciboriumot ajándékozott. Csütörtökön este a kápolnában atyai szeretettől áthatott beszéd kíséretében tette le ajándékát az oltárra figyelmeztetve „fiacskáit“ ama drágább ciborium megőrzésére, mely saját lelkük. A spirituális ott a szentségi Jézus színe előtt közönte meg a magas ajándékot, biztosítva a Főpásztort, hogy a papnöveldek a rendületlen kötelesség-érzetet fogják lelkükbe ültetni, valahányszor e ciboriumból táplálják lelküket.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

Alsófehérvármegye monographiája.

Kiadja Alsófehérvármegye közönsége. II. Köt. Első rész. Nagy-Enyed 1901. 661 l.

Ezen vaskos kötet tartalma: *Alsófehérvármegye történelmének őskora*, írta: H e r e p e i Károly, 1—103 l. és *Alsófehérvármegye történelmének római korszaka*, írta: Dr. C s e r n i Béla. 104—661 l.

Jelen ismertetésünkben csak dr. Cserni B. művével foglalkozunk.

Napjainkban minden téren érvényesül a munkafelosztás elve. Ez elv a szakismeretekben nyilvánul s alkalmazást nyer a történelemben és irodalomban, ugymint egyéb tudományokban. A mult század hatvanas éveitől kezdődőleg nagy buzgalommal iratták meg megyék és városok, sőt köz-

ségek is monographiájukat, hogy azok emlékei legyenek edes hazánk ezeréves fennállásának.

Ezen monographiák azonban nemcsak az említett fontos hazafias célnak felelnek meg, hanem jelentékeny forrásokul szolgálnak az egész haza politikai és művelődés történetéhez, melyet teljessé épen ezek alapján tehetünk. Alsó-fehérvármegyének és abban Gyulafehérvárnak tartalmas történeti múltját felkutatni a legszűbb törekvés lehet egy történetirónak. Egy ember azonban erre nem vállalkozhatik. Érezte ezt Alsófehérvármegye törvényhatósága a azért osztotta fel a nagy munkát.

Dr. Cserni Béla mint az erdélyi részekben a régészeti tudományoknak legszorgalmasabb művelője vállalkozott a vármegye történetéből a római korszak megírására.

A magyar nemzetet a római világtól sok század választja el, mégis azaz egyetemes hatás, melylyel a római politikai és társadalmi intézmények hatottak, mindeu ma is fenálló intézményeinkre különös fontosságot kölcsönöz a még csak 50—60 éves régészeti tudományuk, mely feltárja a római világ emlékeit.

A hazai régészeti tudományra nézve nagybecsű munka dr. Cserni Béla ezen nagy szorgalommal összeállított munkos könyve. Hazai és külföldi lapok, továbbá szakfolyóiratok és szaktudósok nagy dicsejérettel adóztak a tudós szerzőnek. A mikor ezt lapunk olvasóinak, kik dr. Csernit jól ismerik, tudomására hozzuk, magunk azzal akarjuk leróni iránta való nagyrabecsülésünket, hogy nagyszabású művét ismertetjük. Ismertetésünkben leírók, elbeszélők s nem kritikuskok leszünk: a) narrandum, non ad probandum irunk.

Alsófehérmegye a római korszakban Dacia Apulensis tartománynak a legnagyobb és legtekintélyesebb részét képezte. Ennek történetébe beleszövi a szerző Dacia meghódítását, a római provincia 150 éves történetét, részletesen kiterjeszkedik a provincia katonai és polgári intézményeinek és társadalmi viszonyainak leírására.

A mű három főrésze van osztva.

1) Az első részben leírja a római hódítás előtt való korszakot. A dákok történetéről kevés biztos emlékünk van, szerző e keveset is ügyesen értékesíti és felhasználja mintegy a római hódítás korszakára való áthidalásul. A hatalmas dák népnek és birodalomnak megsemmisítője Trajánus császár két részre osztja az új provinciát: Dacia superior és inferior. Vármegyénk a felső északi részhez tartozott. Ez a felosztás Antoninus Pius uralkodásáig tartott, ki újabb felosztást eszközölt; e szerint Dacia három részről állott u. m. Dacia Porolissensis a mai Erdély északi, Dacia Apulensis a közép, a mai Erdély déli, és Dacia Malvensis Romániának a Duna és az Ót közt lévő területe.

2) A második rész a meghódított tartomány történetét tartalmazza 107—251 (271) Kr. u. A levett dákok nagy része nem hódol meg, hanem mint szabadságszerető nép kivándorol és az Északkeleti Kárpátokba telepedik le. Trajánusnak és utódainak gondoskodása kiterjed az új tartományra: nagyszerű utthalózzattal kötik össze a birodalomnak ezen egyik legtovább fekvő provinciáját a fővárossal Rómával, a római birodalom csaknem minden tartományából jönnek gyarmatosok, kik a római szokásokat, az anyagi és szellemi műveltséget terjesztik.

Ezen gyarmatosok közül a legnevezetesebbek a Dalmácia és Epirusból jövő bányászok, kik több só, vas és arany bányát nyitnak az új provinciában. Dacia meghódításában nyolc legió vett részt, ezek közül egyelőre három maradt itt, de nem állandóan, kettő eltávozik s csak a XIII leg. maradt itt végig. Ez a XIII. Leg. a I. adjuvix-szal — mely későbbben eltávozott — alapították Gyulafehérvár területén a castrum stativumot, melynek helyét szerzőnk ekképen írja jellezőleg rajzolva le (l. 4. ábra): A castrum négy fala közül a két rövidebb, az északi a zalatnai uttól a katonai temető felé húzódott, a déli pedig a városi új temetőtől a királykut felé vezető utig, a két hosszabb fal — a keleti és nyugati — téglalap alakjában össze kapcsolják a fentjelölt hátrókat. A keleti hosszafal egy részét az utász-kaszárnya alapozási munkálatainak kitérte volt. Ezen táborhely nyom-szerűségében települtek le elsősorban azon kereskedők, iparosok, szatócsok és kocsmárosok, a kik a katonák mindennapi szükségleteiről gondoskodtak. 50—60 év alatt a telepesekek száma akkora lett, hogy *municipiummá* szervezhetők; ez a municipium — mint az ásatások bizonyítják — a felső püspöki malomtól a mostani város területén keresztül az ugynevezett feneketlen tóig terjedett, kiszolgált katonák és új telepek által alapított colonia pedig a Portugis terjedő területet foglalta el. Vármegyénk területén több dák és római telepen kívül összesen 7 város volt: Apulum (Gyulafehérvár), Blandiana (Karna), Burticum (Borberek), Salinae (Felvinc-Maros-Ujvár), Brucia (Tövis és Enyed közt), Ampeium (Zalatna) Alburnus Major (Verespatak.) Erdőves fejezetekben írja le a katonai életet, annak berendezését, polgári és katonai tisztikarát, szóval magán és közéleti viszonyait. Tárgyalja a municipium és colonia lakóinak vallási és társadalmi viszonyait részben tájékoztat temetkezési emlékeiről pénzéiről és építkezéséről. A pénzverdét nem sikerült felkutatni, de hogy Gyulafehérvárt pénzverde volt, azt bizonyítja az a sok bronz és ezüst pénz, melyeknek faszimléjét bemutatta, s melyek Apulumba verettek. Szerző szerint Róma 1000 éves fennállásának jubileuma emlékére kapta meg a provincia a pénzverés jogot Julius Philippus uralkodása idejében. (246.)

Tíz év alatt 246—256. alatt ötféle típusú pénzt vertek Apulumban, ezeknek súlya, 16, 6, 3, később 8 gramm. Bemutatta a rómaiak mintaszerű kormányzatát. Kezdetben egy legátusa (helytartó) volt a tartománynak, a ki a legfőbb polgári és katonai bivatalt viselte. Később elválasztották a két hatóságot, úgy hogy külön legátusa volt a politikai provinciának és külön a katonai legiónak. Majd a három kerületre való osztás alkalmával 3 provincia élén a legátusnak alárendelt 3 procurator állott, kik közül rangra első volt az Apulensis, mivel ez a legatust is helyettesíthette.

3) Nagyon érdekes része a könyvnek a harmadik. A megye területén talált összes régiségeket (1900) sorolja fel. Ezek a rómaiak nagyságának emlékei. A mik a megye területén felszínre kerültek s akár az ő általa rendezett múzeumban vagy más múzeumokban őriztetnek, azoknak kimerítő ismertetését vagy legalább teljes felsorolását adja. Bemutatta 46 fontosabb leletnek faszimléjét saját és Straubert Ödön kollégájának fényképei és Szongott Tibor volt tanítványának kitűnően sikerült rajzai alapján. Ügyesen csoportosítja és fejti meg a köfeliratokat, melyek mint eredeti beszélt emlékek és a lettint kor csalhatatlan tanni megbecsülhetetlen kuforrásai a kor történetének. Tárgyalja a bányák viaszáltal és a 129 féle bélyeges téglát. A Castrum helyén kívül, melyet a szerző állapított meg először, kiváló fontosságúnak ezen bélyeges téglák. Ezek a téglák bizonyítják, hogy a helytartó testőrsége Apulumban lakott, az equites és pedites singulares consularis-éi és téglák, miből világosan kitűnik, hogy a legátus (helytartó) lakása is ott volt, hol testőrsége tehát átköltözött Sarmiegethusa-ból (Várhely) Apulumba. Mikor történt ez átköltözés, a jövő kutatás feladatát az kideríteni. Hat térfélp, melyeket egy kivételével mind maga a szerző készített s melyek a megye és az egész provincia határait tüntetik fel, továbbá az Apulumban feltárt fürdő, templomok falai, az utcák, melyeket ugyancsak maga a szerző az általa vezetett ásatások alapján nagy ügyességgel rajzolt le, díszítik és teszik kiválóan becsessé művét, melynek nyomása és kiállítása is nagyon csinos és izléses.

Ezekben ismertetem azt a könyvet, melyhez a szerző 1862 óta mint diétans régész, az utóbbi 11 év óta pedig mint az alsófehérvármegyei régészeti társulat muzeumának öre lankadatlan szorgalommal és odaadó munkássággal gyűjtötte össze az adatokat.

Eröss József.

Kiadja: Az erdélyi rom. katb. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Péter János dr., Szilveszter Ferenc dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.